

▮ визначення в ухвалі слідчого судді механізму взаємодії спеціалістів з вибухової техніки із експертами з вибухової техніки;

▮ проведення слідчим слідчого експерименту за участю спеціалістів з вибухової техніки, експертів з вибухотехніки для перевірки придатності використання предмета за призначенням (вибуху).

Вищевказана процедура є складною, призводить до тяганини, або унеможливорює проведення експертизи, а тому потребує удосконаленню стадія експериментального випробування об'єктів при проведенні вибухотехнічної експертизи.

Окрім вищезазначеного, процесуальна новела позбавила сторони кримінального провадження можливості самостійно залучати експерта чим суттєво обмежила їх права на самостійне збирання доказів і створила реальні умови для втрати документів, мікрооб'єктів, знарядь, слідів злочину, іншої доказової інформації.

Як свідчить практика, на досудовому слідстві мають місце факти, коли висновок експерта коли експертиза визнана неповний або не досить ясний. Неповнота дослідження може полягати в аналізі експертом не всіх обставин справи, або, коли експерт досліджував не всі об'єкти. Не достатня ясність висновку експерта може виникати через використання експертом: різних неточних термінів, відсутності логічного зв'язку, складних спеціальних термінів, тощо. Усунути зазначені прогалини можливо шляхом проведення додаткової експертизи. У чинному КПК України відсутні правові норми, які регламентують призначення і проведення додаткової експертизи. У зв'язку з цим доцільно доповнити ст. 101 КПК пунктом 11, який викласти у такій редакції: *«якщо висновок експерта буде визнаним неповним або не досить, то може бути призначена додаткова експертиза, яка доручається тому самому або іншому експертові»*.

У ситуації, коли у слідчого виникли сумніви в правильності висновку експерта, пов'язані з його недостатньою обґрунтованістю, або з тим, що висновки експертизи суперечать іншим матеріалам справи; при наявності істотного порушення процесуальних норм, що регламентують порядок призначення і проведення експертизи, слідчий призначає повторну експертизу. На жаль, чинним КПК України не передбачений порядок призначення і проведення повторної експертизи. Дана проблема може бути вирішена, шляхом доповнення ст. 101 КПК України пунктом 12, який викласти у такій редакції: *«якщо висновок експерта буде визнано необґрунтованим чи таким, що суперечить іншим матеріалам провадження або інакше викликає сумніви в його правильності, то може бути призначена повторна експертиза, яка доручається іншому експертові, або іншим експертам»*

Викладене дозволяє зробити низку пропозицій та рекомендацій:

- 1) Удосконалити стадію експериментального випробування об'єктів при проведенні вибухотехнічної експертизи.
- 2) Рекомендувати слідчим, суддям визначати питання експерту, залежно від об'єктів експертного дослідження.
- 3) Унормувати процесуальну процедуру призначення додаткової експертизи у пункті 11 ст. 101 КПК
- 4) Унормувати процесуальну процедуру призначення повторної експертизи у пункті 12 ст. 101 КПК

#### Список бібліографічних посилань

1. Криміналістика. Академічний курс : підручник / за ред. Т. В. Варфоломеевої, В. Г. Гончаренко, В. І. Боярова. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 504 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 12.09.2019).
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів. Закон України від 15.03.2017 № 2147-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19#n191> (дата звернення: 12.09.2019).
4. Про затвердження Інструкції про поведіння з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України : наказ МВС України від 09.07.2014 № 653 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0870-14> (дата звернення: 12.09.2019).

Одержано 23.10.2019

---

УДК 340.111

**Віктор Вікторович ЛАЗАРЄВ,**

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-9468-0497>

## ЩОДО СУТНОСТІ ПРАВОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ

Останнім часом у науковій літературі дедалі більше уваги приділяється питанням правового стимулювання. Водночас, варто зазначити, що на сьогодні питання правового стимулювання є недостатньо дослідженим і потребують дослідження ряд питань мотиваційного характеру. Однак, означену проблему не можна вирішити без чіткого розуміння сутності правового стимулювання. Проте, звертаючись до відповідних наукових доробок ряду дослідників, ми можемо стверджувати, що їх розуміння означеної категорії мають певні особливості. Так, на думку С. В. Мірошнік, правові

стимули являють собою найсильніший важіль мотиваційного тиску, найважливіший засіб виховання сучасної людини. Правове стимулювання є ефективним інструментом державного управління, способом вирішення наявних економічних і соціальних проблем [1, с. 164; 2, с. 4–5].

А. В. Малько розглядає мотивацію як сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, що спонукають людину до діяльності та надають цій діяльності спрямованість, орієнтовану на досягнення певних цілей. На особистість діють внутрішні й зовнішні фактори у вигляді правового стимулу через такі механізми, як цілі, прагнення, інтереси, мотиви. Тому процес правового стимулювання включає в себе не тільки створення зовнішньої сприятливої ситуації, але й необхідну їй відповідність внутрішній структурі особистості [1, с. 164; 3, с. 33].

В. М. Ведяхін визначає правові стимули через поняття «правових норм, що заохочують розвиток потрібних для суспільства, держави суспільних відносин, норм, що стимулюють як звичайну, так і підвищену правомірну діяльність людей, її результати» [1, с. 164; 4, с. 51].

Зазначимо, що питання про природу й зміст правових стимулів довгий час розглядалося вченими поза контекстом механізму правового регулювання. Стимулювання як такого не існувало, оскільки будь-які спроби розгляду системи заохочувальних заходів у якості альтернативного покарання засобами забезпечення правової поведінки «оголошувалися позаправовими стимулами, які діють за межами конкретних правовідносин» [1, с. 164; 5, с. 113].

Сучасний тлумачний словник української мови визначає стимул як те, що викликає зацікавленість у здійсненні чого-небудь; як спонукальну причину до здійснення чогось [1, с. 164; 6, с. 698]. Однак така загальна дефініція не може повністю розкрити своєрідність природи правових стимулів. Виходячи з етимології терміна, можна вважати, що в основі цих спонукальних дій лежать зовнішні чинники (матеріальні, моральні тощо). Отже, під стимулом слід розуміти зовнішні спонукування, які мають цільову спрямованість. Мотив – це теж спонукування до дії, але в основі його може бути як стимул (винагорода, підвищення по службі, заохочення тощо), так і особисті причини (почуття обов'язку, відповідальність, прагнення до самовираження тощо). О. С. Виханський та А. І. Наумов також вважають, що мотиви містяться «всередині» людини й мають персональний характер, але, на їхнє переконання, зумовлені значною кількістю внутрішніх і зовнішніх щодо людини факторів. До внутрішніх факторів учені відносять ті цінності й норми, які відіграють роль своєрідного еталона (критерію) формування мотиву. Сформувавшись, мотив перетворюється на спонукування до дії та визначає, що і як потрібно робити, впливає на певні характеристики діяльності особи (зусилля, старанність, наполегливість, добросовісність, цілеспрямованість) [1, с. 164; 7, с. 134–136].

Безперечно, з'ясування потреб та інтересів особи, встановлення нормативно закріплених стимулів та інформування про їх наявність є основними стадіями процесу правового стимулювання. Однак, цього не достатньо щоб особа почала здійснювати соціально-правомірне діяння. Вона повинна усвідомити, пропустити відповідну інформацію через свою свідомість, зрозуміти її і тільки тоді вчиняти певні діяння. Саме оцінюючи зміст правового стимулу на основі власних інтересів та потреб особа ставить собі конкретні цілі, обирає правові засоби для їх досягнення [8, с. 93–94].

Обравши найбільш прийнятний з точки зору особи правовий стимул, вона здійснює відповідне правомірне діяння у результаті чого досягається заздалегідь поставлена мета – отримання відповідної моральної чи матеріальної винагороди [8, с. 94].

Отже, правове стимулювання – це тривалий процес впливу правових стимулів на інтереси та потреби суб'єктів, який, як будь-який процес, включає ряд взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих стадій (етапів): з'ясування потреб та інтересів особи; вироблення та закріплення правових стимулів у нормі права; інформування особи про існуючі правові стимули; усвідомлення відповідної інформації, постановка цілей та вибір засобів для їх досягнення; вчинення правомірного діяння (реалізація норми права); задоволення своїх потреб та інтересів, отримання винагороди.

Враховуючи висновки отримані в ході аналізу різних точок науковців щодо сутності та змісту правового стимулювання пропонуємо такі його ознаки:

- 1) представляє собою тривалий процес впливу на суб'єкта;
- 2) має свідомо-організаційний характер;
- 3) передбачає систему логічно-послідовних та взаємопов'язаних дій як з боку стимулюючого так і з боку стимулюємого суб'єкта;
- 4) виходить з потреб та інтересів стимулюючого суб'єкта;
- 5) обов'язково враховує потреби, інтереси та здібності стимулюємого суб'єкта;
- 6) забезпечує мотивацію правомірної поведінки;
- 7) здійснюється із застосуванням стимулів, які виступають інструментами (засобами) за допомогою яких досягаються цілі стимулювання;
- 8) охоплює як об'єктивні так і суб'єктивні фактори впливу на свідомість індивіда;
- 9) базується на добровільному виборі варіанту поведінки стимулюючим суб'єктом;
- 10) здійснюється не тільки у формі владно-юридичного впливу (правового регулювання), але й охоплює й інші неправові форми впливу: інформаційний, ідеологічний та соціальний;
- 11) передбачає в кінцевому результаті надання певного блага стимулюючому суб'єкту.

Систематизувавши наведені ознаки, що утворюють зміст правового стимулювання, пропонуємо наступну дефініцію категорії «правове стимулювання» – це тривалий, свідомо-організаційний вплив правових стимулів на свідомість особи, який має на меті надання їй певного блага [8, с. 94–95].

Проаналізувавши наведене, ми можемо зазначити, що правової стимул пов'язаний і з реалізацією громадських інтересів, загальнодержавних цілей, що знайшло своє відображення в першій частині його визначення: «правове спонукання до законотворчості діяння ...» Терміни «правове» і «законотворче» вельми яскраво показують цей зв'язок. Адже стимулювання застосовується у випадках, коли перед суб'єктом є вибір не кількох видів поведінки, з яких одні більш корисні, більш бажані і необхідні для суспільства, ніж інші.

Саме правове стимулювання є процес впливу правових стимулів на інтереси суб'єктів (звідси правової стимул і правове стимулювання не зовсім одне й те саме, друге – процес дії першого) [9, с. 60–61].

**Висновок.** Таким чином, ми можемо стверджувати, що правове стимулювання у теорії права є тривалим у часі процесом, метою якого покладання на особу бажання добровільно дотримуватися норм поведінки, які визначаються чинним законодавством.

#### Список бібліографічних посилань

1. Смолярова М. Л. Поняття та сутність стимулів у трудовому праві. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2017. Вип. 5, т. 1. С. 163–166.
2. Мирошник С. В. Теорія правового стимулювання : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Ростов н/Д., 2003. 380 с.
3. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве. Теоретико-информационный аспект. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1994. 184 с.
4. Ведяхин В. М. Правовые стимулы: понятия, виды. *Правоведение*. 1992. № 1. С. 50–55.
5. Звечаровский И. Э. Стимулирование в праве: понятие и структурные элементы. *Правоведение*. 1993. № 5. С. 112–117.
6. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 9. 769 с.
7. Виханский О. С., Наумов А. И. Менеджмент : учеб. М. : Гардарики, 2002. 528 с.
8. Калюжний Р. А., Лапка О. Я., Пікуля Т. О. Правові стимули в механізмі правового стимулювання : монографія. Київ : Леся, 2013. 204 с.
9. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве : моногр. М. : Юрист, 2004. 250 с.

Одержано 25.10.2019

---

УДК 159.92

**Інна Тимофіївна ЛАРІОНОВА,**

*старший викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету № 2*

*Харківського національного університету внутрішніх справ;*

 <https://orcid.org/0000-0001-7006-6476>;

**Михайло Васильович ІНШЕКОВ,**

*старший викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету № 2*

*Харківського національного університету внутрішніх справ;*

 <https://orcid.org/0000-0002-3273-0513>

## ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

Суспільство очікує і вимагає від працівників поліції професійної компетентності, яка б проявлялась у конкретних результатах їх діяльності (швидке реагування на події, розкриті злочини, якісне розслідування тощо).

Академік О. О. Бодальов з приводу професійної компетентності фахівців висловив таку думку: «В країні величезна кількість людей, які працюють у політиці, економіці, сфері управління, у науці та в багатьох інших областях діяльності і не є при цьому професіоналами в повному значенні цього слова. У сумі такий непрофесіоналізм веде до величезних втрат у будівництві, у зовнішній та внутрішній політиці, сільському господарстві та управлінні, в сфері виховання та освіти і в усіх інших областях життя народу [1, с. 48].

Професіонал – це завжди носій специфічної професійної свідомості, адже в ході професійного становлення відбувається формування професійно-специфічного, на відміну від життєвого, способу сприйняття, усвідомлення, інтерпретації, взаємодії з оточуючим світом, який перетворюється на предмет діяльності. Зміст професійної свідомості містить у собі систему усвідомлених професійно необхідних змістів діяльності, узагальнених і оперативних знань про цілі і засоби, плани і програми, про об'єктів й суб'єктів взаємодії, норми і критерії оцінки успішності й ефективності діяльності й ін.

С. І. Крягжде досліджував процес становлення професійних інтересів, він розрізняв інтерес споживача й діяча. Інтерес споживача як динамічний комплекс психологічних властивостей і станів визначається через такі характеристики, як незначна активність споживача, споглядальний характер його діяльності, споживач зустрічає діяльність випадково та її організують інші діячі й т. д. Інтерес діяча, навпроти, характеризується свідомим пошуком, постійним інтересом, активністю діяча в організації власної діяльності, певним рівнем узагальнення і т. ін. [2].

Особистість людини-професіонала є професійно-зумовленою, адже вона пройшла досить тривалий період теоретичного навчання і подальшої адаптації до практичної діяльності, придбала необхідний професійний досвід, який змінив її певним чином. Безперечним є те, що в процесі професійного становлення у людини формується